

Privrženost u ranoj i predškolskoj dobi

Gradinski, Nina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:597701>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

Privrženost u ranoj i predškolskoj dobi

NINA GRADINSKI

SPLIT, 2024.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje
Filozofski fakultet u Splitu
Integrirani kurikulum ranog i predškolskog odgoja

PRIVRŽENOST U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

Studentica: Nina Gradinski

Mentorica: Katija Kalebić Jakupčević

Split, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. RAZVOJ PRIVRŽENOSTI.....	3
3. PROCJENA PRIVRŽENOSTI.....	5
3.1 Ljestvica za procjenu privrženosti djece rane dobi u fazi prilagodbe na jaslice.....	5
3.2 Metoda nepoznate situacije.....	5
3.3 Q-sort privrženost.....	6
3.4 Tehnika za procjenu vrste privrženosti djece od 5 do 7 godina (Manchester Child Attachment Story Task – MCAST)	6
4. STILOVI PRIVRŽENOSTI U RANOM DJETINJSTVU	7
5. STILOVI PRIVRŽENOSTI I RAZVOJ EMOCIJA U SREDNJEM DJETINJSTVU I ADOLESCENCIJI	9
5.1 Razumijevanje emocija.....	9
5.2 Afektivno iskustvo	10
5.3 Fiziološki pokazatelji emocija	10
5.4 Proces regulacije emocija	10
6. UTJECAJ STILOVA PRIVRŽENOSTI NA SOCIJALNE ODNOSNE.....	12
6.1. Privrženost i interakcije s vršnjacima.....	12
6.2. Utjecaj privrženosti na odnose s odraslima (učitelji, odgojitelji, članovi šire obitelji)	12
6.3. Privrženost i razvoj samopouzdanja	13
7. PRIVRŽENOST U ODRASLOJ DOBI.....	15
7.1. Povezanost dječje privrženosti s partnerskim odnosima	15
7.2. Utjecaj privrženosti na roditeljstvo i vlastitu djecu	16
7.3. Sigurna i nesigurna privrženost u odrasloj dobi.....	16

8.1. Podrška roditeljima u razvoju sigurne privrženosti.....	18
8.2. Uloga stručnjaka (psiholozi, pedagozi, socijalni radnici) u razvoju sigurnih emocionalnih vezanosti	18
8.3. Programi rana intervencija za ranjivu djecu	19
9. DUGOROČNE POSLJEDICE STILOVA PRIVRŽENOSTI.....	20
9.1. Utjecaj sigurne privrženosti na odraslu dob.....	20
9.2. Dugoročne posljedice nesigurne privrženosti (izbjegavajuća, ambivalentna, dezorganizirana).....	21
9.3. Socijalni i emocionalni ishodi u različitim životnim fazama.....	22
10. UTJECAJ DIGITALNE TEHNOLOGIJE NA RAZVOJ PRIVRŽENOSTI.....	23
10.1. Učinak ekrana i digitalnih uređaja na obiteljske interakcije	23
10.2. Kako tehnologija mijenja dinamiku razvoja privrženosti.....	24
10.3. Online interakcije i socijalni razvoj djece.....	25
11.ZAKLJUČAK.....	26
12.LITERATURA.....	29

1. Uvod

Roditelji imaju višestruke uloge u životima svoje djece, djelujući kao skrbnici, odgajatelji, učitelji, prijatelji i uzori privrženosti. Među ovim ulogama, njihova uloga kao uzora privrženosti posebno je značajna za kasniji emocionalni razvoj djece. Privrženost nije definirana roditeljskom sposobnošću da zadovolje djetetove potrebe za hranom, niti vremenom provedenim u igri ili odgojnim postupcima. Ona se prvenstveno odnosi na djetetovu mogućnost da koristi primarnog skrbnika kao sigurnu bazu iz koje istražuje svijet (Benoit, 2004).

Privrženost predstavlja snažnu emocionalnu povezanost koju pojedinac uspostavlja s posebnim osobama u svom životu. Prisutnost osobe kojoj je pojedinac privržen donosi radost, interakcija s njom pruža ugodu, a njezina blizina u stresnim situacijama donosi utjehu (Berk, 2015). Ova povezanost počinje se razvijati odmah nakon rođenja, što je vidljivo u sposobnosti novorođenčeta da prepozna majčin miris i lice samo nekoliko sati nakon rođenja. Povezanost između roditelja, najčešće majke, i djeteta bila je predmet rasprave od davnina. Freud je prvi tvrdio da je emocionalna veza između majke i djeteta ključna za formiranje kasnijih odnosa s drugima. Danas se zna da kasniji razvoj djeteta ne ovisi samo o ranom odnosu s majkom, već o kontinuiranoj kvaliteti odnosa između roditelja i djeteta (Berk, 2015).

Različiti psihološki pristupi koriste pojam hranjenja kako bi objasnili privrženost između majke i djeteta. Psihoanalitička perspektiva ističe hranjenje kao glavnu aktivnost kroz koju se gradi bliska emocionalna veza između skrbnika i djeteta. S druge strane, bihevioristi smatraju da se privrženost razvija zahvaljujući mogućnosti skrbnika da zadovolji djetetove potrebe, najčešće kroz proces potkrepljenja. Tako dijete, kroz zadovoljenje potrebe za hranom, počinje preferirati majčine osmijeh i dodire. Iako je zadovoljenje potreba važno za uspostavljanje bliske veze, ono samo po sebi ne uzrokuje privrženost, što je potvrđeno Harlowovim istraživanjem privrženosti (Harlow, 1958). Danas je najprihvaćenija Bowlbyjeva etološka teorija privrženosti, koja naglašava da hranjenje nije temelj privrženosti. Bowlby je primijetio da, kod ljudi i životinja, postoje urođeni obrasci ponašanja kojima dijete pokušava zadržati skrbnika u blizini kako bi ga zaštitio od opasnosti i podržao u istraživanju okoline. Ponašanja poput plača i osmjehivanja iniciraju komunikaciju sa skrbnikom, razvijajući se tijekom vremena u nježnu vezu popraćenu privrženosti

(Bretherton, 1992). Zastupnici kognitivno-razvojnog modela ističu važnost uzajamnih unutarnjih radnih modela, koji predstavljaju zajedničko razumijevanje između skrbnika i djeteta te se koriste za stvaranje očekivanja o ponašanju (Bretherton, 1986). Na temelju majčine njege, dijete može predvidjeti njezino ponašanje u određenim situacijama. Ovaj model skreće pozornost s hranjenja i usmjerava se na djetetovu sposobnost razlikovanja majke od stranaca te na stvaranje unutarnjeg radnog modela (Fraiberg, 1969; Vasta, Haith i Miller, 2004), čime se stvara osnova za razvoj privrženosti. Sljedbenici Vygotskoga smatraju da se privrženost razvija kroz igru i zajedničke socijalne interakcije koje odrasli iniciraju i usmjeravaju, postupno prepuštajući djetetu veću autonomiju. Važnost Vygotskijevog modela leži u smanjenju naglaska na odnos majke i djeteta u ranom socijalnom razvoju, dok istovremeno priznaje važnost djetetove interakcije s drugima. Konačno, teoretičari koji zagovaraju utjecaj okoline i proces socijalizacije, odnosno oblikovanje djetetova ponašanja kako bi odgovaralo društvenim ulogama, vide socijalizaciju kao ključni proces u formiranju privrženosti i kasnijih složenih socijalnih ponašanja (Vasta i sur., 2004). Stil privrženosti u ranom djetinjstvu predviđa budući razvoj djeteta u mnogim područjima, uključujući emocionalni razvoj. Iako emocionalni razvoj djeteta djelomično ovisi o urođenim predispozicijama, u velikoj mjeri ovisi o usklađenosti djetetovih potreba s očekivanjima i ponašanjima okoline u kojoj dijete odrasta. Najraniji odnos s majkom ima presudno značenje za uravnotežen emocionalni razvoj djeteta. U prvim mjesecima života, majčino lice pruža djetetu prve i najvažnije informacije o emocionalnom svijetu s kojim će se kasnije usklađivati. Stil privrženosti utječe na učestalost pojavljivanja pojedinih osnovnih emocija, tako da djeca s različitim stilovima privrženosti pokazuju različite učestalosti temeljnih emocija. Usklađujući vlastite emocije s emocijama drugih, djeca razvijaju pojam empatije, koji se postupno gradi kroz socijalne odnose na koje stil privrženosti ostavlja trag. Najranija emocionalna iskustva djeteta javljaju se unutar obitelji, a odnos s roditeljem u ranom djetinjstvu postaje model za formiranje budućih odnosa (Laible i Thompson, 1998). Kao rezultat, osobe s različitim stilovima privrženosti razlikuju se u lakoći s kojom stvaraju emocionalne veze s partnerima i cijene različite aspekte odnosa.

2. Razvoj privrženosti

Razvoj privrženosti počinje odmah nakon rođenja djeteta, kada novorođenče uspostavlja prve emocionalne veze sa svojim primarnim skrbnicima, obično roditeljima, što se ogleda u njegovoj sposobnosti prepoznavanja majčinog mirisa i glasa te usmjeravanja pažnje prema njezinom licu. Ove rane interakcije ključne su za formiranje privrženosti, jer dijete kroz njih počinje razvijati osjećaj sigurnosti i povjerenja, što je osnova za kasniji emocionalni razvoj. Kroz učestale kontakte s roditeljima, dijete uči prepoznavati i interpretirati njihove emocionalne signale, poput osmijeha, dodira i tonova glasa, što dodatno učvršćuje njihovu vezu.

Teorije privrženosti, osobito one koje je razvio John Bowlby, ističu da je privrženost evolucijski prilagođen mehanizam koji omogućava djetetu da održi blizinu s odraslom osobom koja mu pruža zaštitu i podršku u istraživanju svijeta. Bowlby je naglašavao da je privrženost više od jednostavnog odgovora na osnovne fiziološke potrebe poput hranjenja, tvrdeći da je ključna za emocionalno blagostanje i socijalni razvoj djeteta. Mary Ainsworth, kroz svoje istraživanje pod nazivom "Strange Situation", identificirala je različite stilove privrženosti – sigurnu, nesigurno-izbjegavajuću, nesigurno-ambivalentnu i dezorganiziranu privrženost – svaki od njih odražava specifične obrasce interakcije između djeteta i skrbnika. Tijekom prve godine života, dijete postupno razvija takozvani "unutarnji radni model", odnosno mentalnu reprezentaciju sebe i drugih, što mu omogućuje da predviđa kako će se njegovi skrbnici ponašati u određenim situacijama. Ovaj proces omogućava djetetu da izgradi očekivanja o dostupnosti i odgovornosti skrbnika, što oblikuje njegovo ponašanje i emocionalne reakcije u budućim odnosima. Privrženost se manifestira kroz ponašanja kao što su plakanje, držanje za skrbnika ili traženje blizine kada je dijete uznemireno ili uplašeno, a skrbnici koji konzistentno odgovaraju na ove signale stvaraju sigurnu bazu koja omogućava djetetu da istražuje svijet s povjerenjem. U predškolskoj dobi, privrženost se dalje razvija i stabilizira, s tim da djeca počinju pokazivati veću autonomiju, ali i dalje traže emocionalnu podršku od skrbnika. Kvaliteta privrženosti utječe na socijalne odnose koje dijete razvija s vršnjacima i odraslima izvan obitelji, kao i na sposobnost regulacije emocija i suočavanja sa stresom. Djeca sa sigurnom privrženošću obično pokazuju veću socijalnu kompetenciju, bolje se nose s izazovima i imaju pozitivniji pogled na sebe i druge. S druge strane,

nesigurna privrženost može dovesti do problema u socijalnim interakcijama, poteškoća u emocionalnoj regulaciji i sklonosti anksioznosti ili agresiji. Razvoj privrženosti nije završen u ranom djetinjstvu, već nastavlja oblikovati odnose tijekom cijelog života, pri čemu stil privrženosti utječe na način na koji osoba gradi emocionalne veze s partnerima, prijateljima i vlastitom djecom. Na taj način, rana iskustva privrženosti postaju temelj za sve buduće socijalne i emocionalne odnose, naglašavajući važnost rane intervencije i podrške za djecu i roditelje u razvoju sigurnih i stabilnih emocionalnih veza.

3. Procjena privrženosti

Procjena privrženosti kod djece provodi se različitim metodama, prilagođenim njihovoj dobi. Najčešće korištene metode su metoda nepoznate situacije, koja se primjenjuje za procjenu kvalitete privrženosti između prve i druge godine života, te Q-sort metoda, koja se koristi za procjenu privrženosti djece u dobi od jedne do četiri godine (Berk, 2015). Za stariju djecu, u dobi od pet do sedam godina, koristi se Manchester Child Attachment Story Task (MCAST), koja uključuje uporabu lutaka za procjenu vrste privrženosti. Za procjenu privrženosti kod djece rane dobi prilikom prilagodbe na jaslice, koristi se posebna ljestvica.

3.1 Ljestvica za procjenu privrženosti djece rane dobi u fazi prilagodbe na jaslice

Ljestvica za procjenu privrženosti djece u fazi prilagodbe na jaslice razvijena je 2010. godine (Mihčić, Divljan i Stojić, 2010), a kasnije je prilagođena i validirana (Tatlović Vorkapić, Čargonja-Pregelj i Mihčić, 2015). Ljestvica se sastoji od 14 čestica koje se odnose na opće podatke i 44 čestice koje procjenjuju ponašanje djeteta tijekom prilagodbe na jaslice. Opći podaci uključuju informacije o odgajatelju, vrtiću i skupini, kao i podatke o djetetovoj dobi, spolu, dobi roditelja, bračnom statusu roditelja, osobi koja dolazi po dijete te jesu li dijete prvi put upisali u jaslice. Ponašanja djeteta procjenjuju se kroz pet faktora (izbjegavanje, podržavanje, bliskost majka-dijete, odbacivanje, hladna distanca), a odgovori se bilježe na Likertovoj skali s pet stupnjeva (1 = u potpunosti se ne slažem, 5 = u potpunosti se slažem).

3.2 Metoda nepoznate situacije

Metoda nepoznate situacije, koju je razvila Mary Ainsworth (1979), laboratorijska je tehnika za procjenu kvalitete privrženosti između djeteta i majke, i danas se smatra najčešće korištenom tehnikom u ovom području. Cilj metode je identificirati oblik privrženosti djeteta prema majci kroz seriju epizoda koje uključuju odvajanje djeteta od majke i njihovo ponovno spajanje. Kroz osam kratkih epizoda dijete se odvaja i ponovno susreće s majkom, a pretpostavka je da će djeca sa sigurnom privrženošću koristiti majku kao sigurnu bazu za istraživanje nepoznatog prostora.

3.3 Q-sort privrženost

Q-sort metoda je tehnika procjene privrženosti koja se temelji na opažanju djeteta u kućnom okruženju. Trenirani opažatelj ili roditelj razvrstava 90 ponašanja djeteta u devet kategorija, od iznimno neuobičajenih do iznimno karakterističnih, te se na osnovu toga računa rezultat koji pokazuje razinu sigurnosti privrženosti (Block, 1961). Ova metoda pruža bolji uvid u svakodnevne odnose između roditelja i djeteta nego metoda nepoznate situacije, ali je vremenski zahtjevna i zahtijeva nekoliko sati promatranja djeteta prije nego što se ponašanja mogu kategorizirati. Metoda ima ograničenja u razlikovanju tipova nesigurne privrženosti, a procjene mogu biti nepouzdana ako opažatelji nisu adekvatno obučeni (Van Ijzendoorn, Vereijken, Bakermans-Kranenburg i Marianne Riksen-Walraven, 2004).

3.4 Tehnika za procjenu vrste privrženosti djece od 5 do 7 godina (Manchester Child Attachment Story Task – MCAST)

Tehnika Manchester Child Attachment Story Task (MCAST) (Gree, Stanley, Smith i Goldwyn, 2000) polustrukturirana je metoda za procjenu privrženosti djece u dobi od 5 do 7 godina, koja koristi igru lutkama. Djetetu se nude dvije lutke koje predstavljaju majku i dijete, nakon čega dijete u drvenoj kućici s namještajem treba završiti pet priča, od kojih su četiri dizajnirane tako da izazovu nelagodu ili strah kod djeteta (noćna mora, ozljeda, bolovi u trbuhu i gubitak u gužvi). Cilj je da dijete kroz igru izrazi privrženost prema majci. Cijeli postupak se snima i kasnije analizira prema kriterijima za kodiranje, uključujući procjenu privrženih ponašanja i koherentnosti priče. Rezultati se uspoređuju s metodom nepoznate situacije za procjenu vrste privrženosti.

4. Stilovi privrženosti u ranom djetinjstvu

Stilovi privrženosti u ranom djetinjstvu imaju značajan utjecaj na intenzitet i učestalost temeljnih emocija koje dijete doživljava i izražava, pri čemu se sigurni stil privrženosti često povezuje s pozitivnim emocionalnim iskustvima, dok nesigurni stilovi privrženosti mogu rezultirati pojačanom pojavom negativnih emocija poput straha, ljutnje i tuge. Djeca sa sigurnim stilom privrženosti obično pokazuju visoku razinu povjerenja u svoje skrbnike, što im omogućuje da se osjećaju sigurno i zaštićeno u istraživanju svijeta oko sebe, a kao rezultat, njihova emocionalna iskustva su stabilnija i češće pozitivna. Ova djeca imaju tendenciju da izražavaju radost, interes i spokojnost u većoj mjeri, jer su njihovi emocionalni izrazi usklađeni s pozitivnim reakcijama skrbnika, što dodatno ojačava osjećaj sigurnosti i emocionalne ravnoteže. S druge strane, djeca s nesigurno-izbjegavajućim stilom privrženosti često doživljavaju emocije poput anksioznosti i frustracije, jer njihovi skrbnici mogu biti emocionalno nedostupni ili neodgovarajući u pružanju podrške, što dovodi do toga da dijete izbjegava kontakt ili pokazuje ravnodušnost prema skrbnicima u stresnim situacijama. Ova djeca imaju tendenciju potiskivati izražavanje emocija i umjesto toga razvijaju strategije koje im omogućuju da se nose sa stresom samostalno, ali to često rezultira povećanom unutarnjom napetošću i smanjenom sposobnošću regulacije emocija, što dugoročno može utjecati na njihovu emocionalnu stabilnost i socijalne odnose. Djeca s nesigurno-ambivalentnim stilom privrženosti, nasuprot tome, često doživljavaju intenzivne i promjenjive emocije, što se manifestira kroz izražene osjećaje ljutnje, tuge i nesigurnosti, posebno u situacijama kada se osjećaju nesigurno u odnosu na dostupnost skrbnika. Ova djeca često pokazuju povećanu potrebu za bliskošću, ali istovremeno izražavaju ljutnju i otpor kada njihovi skrbnici ne odgovaraju na njihove emocionalne potrebe na predvidiv način, što dovodi do ambivalentnih reakcija koje dodatno kompliciraju njihovu sposobnost za postizanje emocionalne ravnoteže. Kod djece s dezorganiziranim stilom privrženosti, emocionalna iskustva su često zbunjujuća i kontradiktorna, jer ti skrbnici često istovremeno predstavljaju izvor straha i sigurnosti, što rezultira visokim razinama stresa i zbunjenosti kod djeteta. Ova djeca mogu pokazivati neobične ili dezorganizirane reakcije na emocionalne situacije, poput smrzavanja ili nesigurnih pokreta, što ukazuje na poteškoće u integraciji emocionalnih iskustava i regulaciji emocija. Stil privrženosti formiran u ranim godinama ima ulogu u oblikovanju načina na koji dijete doživljava, izražava i

regulira temeljne emocije, pri čemu sigurna privrženost podržava razvoj emocionalne stabilnosti i socijalne kompetencije, dok nesigurni stilovi mogu dovesti do povećane emocionalne nestabilnosti i poteškoća u socijalnoj interakciji. Razumijevanje ovih dinamika je od presudne važnosti za roditelje, odgajatelje i stručnjake koji rade s djecom, jer im omogućuje da bolje prepoznaju i odgovore na potrebe djece, promovirajući tako zdrav emocionalni i socijalni razvoj od najranijih faza života (Cassidy i Shaver, 2016).

5. Stilovi privrženosti i razvoj emocija u srednjem djetinjstvu i adolescenciji

Utjecaj stilova privrženosti na razvoj emocija započinje u ranom djetinjstvu i nastavlja se kroz cijeli život, uključujući srednje djetinjstvo, adolescenciju, pa sve do odrasle dobi. U ranom djetinjstvu, taj utjecaj se najbolje može proučavati kroz osnovne emocije koje djeca mogu prepoznati i razlikovati, dok se u srednjem djetinjstvu i adolescenciji ovaj utjecaj može analizirati kroz složenije emocionalne domene. Odnos između stilova privrženosti i razvoja emocija može se razmotriti kroz četiri glavne domene: razumijevanje emocija, afektivno iskustvo, fiziološke pokazatelje emocija i proces regulacije emocija (Parrigon, Kerns, Abtahi i Koehn, 2015).

5.1 Razumijevanje emocija

Razumijevanje emocija obuhvaća poznavanje emocionalnog jezika, sposobnost interpretacije verbalne i neverbalne komunikacije emocija, kao i svijest o tuđim emocijama (Parrigon i sur., 2015). U ranom djetinjstvu, ovo razumijevanje povezano je s djetetovom sposobnošću prepoznavanja emocionalnih signala drugih. Novorođenčad usklađuje svoje emocije sa skrbnikom kroz interakcije licem u lice, a do trećeg ili četvrtog mjeseca postaju osjetljivi na strukturu i tempo tih interakcija. Djeca u toj dobi očekuju povratne odgovore koji odgovaraju njihovim emocijama (Markova i Legerstee, 2006). Od petog mjeseca, djeca počinju doživljavati izraze lica kao organizirane obrasce te aktivno traže emocionalne informacije od pouzdanih skrbnika (Berk, 2015). Tijekom predškolske dobi, razumijevanje emocija postaje sve točnije i složenije (Laible i Thompson, 1998). U dobi između četvrte i pete godine djeca mogu točno prepoznati uzroke osnovnih emocija, a s vremenom sve više naglašavaju unutarnje čimbenike u objašnjavanju emocija (Berk, 2015). Istraživanja pokazuju da djeca sa sigurnim stilom privrženosti bolje prepoznaju, imenuju i razlikuju emocije te koriste prikladnije strategije suočavanja u usporedbi s nesigurno privrženom djecom (Parrigon i sur., 2015). Slade (1987) je pokazao da su majke koje su se više igrale s djecom kroz igre pretvaranja, posebno sigurno privrženata djeca, imala bolje razvijeno razumijevanje emocija (Parrigon i sur., 2015).

5.2 Afektivno iskustvo

Afektivno iskustvo sastoji se od dviju komponenti: valencije emocija i stupnja uzbuđenja (Feldman, 1995). Proučavanje afektivnog iskustva često se fokusira na komponentu valencije. Istraživanja o utjecaju privrženosti na afektivna iskustva uključuju ispitivanje svakodnevnih pozitivnih i negativnih raspoloženja, emocionalnih reakcija tijekom stresnih situacija te afektivnih iskustava u odnosu na roditelje (Parrigon i sur., 2015). Djeca i adolescenti sa sigurnim stilom privrženosti češće doživljavaju pozitivne emocije i manje negativna raspoloženja u usporedbi s vršnjacima s nesigurnim stilovima privrženosti. Sigurno privržena djeca svakodnevno doživljavaju više pozitivnih raspoloženja, što može rezultirati češćim pozitivnim interakcijama s roditeljima i većim osjećajem sigurnosti. S druge strane, adolescenti s nesigurnim stilom privrženosti, posebno tijekom stresnih situacija, češće doživljavaju negativne emocije, poput ljutnje ili tuge, što može odražavati poteškoće u regulaciji emocija (Parrigon i sur., 2015).

5.3 Fiziološki pokazatelji emocija

Fiziološki pokazatelji emocija, poput razine kortizola, aktivnosti vagusnog živca, varijabilnosti otkucaja srca i vodljivosti kože, pružaju uvid u emocionalne procese koji su često implicitni i teško ih je verbalno izraziti, posebno kod male djece. Istraživanja pokazuju da u stresnim situacijama djeca s različitim stilovima privrženosti imaju različite fiziološke reakcije. Na primjer, djeca s dezorganiziranim stilom privrženosti pokazuju veću aktivnost nadbubrežne žlijezde i višu razinu kortizola u situacijama koje izazivaju visok strah (Spangler i Zimmermann, 2014). Kod plašljive djece, oni koji su sigurno privrženi imaju nižu razinu vodljivosti kože u usporedbi s nesigurno privrženom djecom koja imaju višu razinu vodljivosti kože, što sugerira različite strategije suočavanja s emocionalnim stresom (Gilissen, Bakermans-Kranenburg, van IJzendoorn i van der Veer, 2008).

5.4 Proces regulacije emocija

Emocionalna samoregulacija obuhvaća strategije koje pojedinac koristi kako bi kontrolirao intenzitet i trajanje svojih emocionalnih stanja, dovodeći ih na razinu koja je ugodna i prihvatljiva. Ova sposobnost se poboljšava s razvojem, uz podršku roditelja koji podučavaju djecu strategijama za upravljanje intenzivnim emocijama (Berk, 2015). Istraživanja o utjecaju stilova privrženosti na

regulaciju emocija pokazuju različite rezultate, pri čemu neka istraživanja ne nalaze značajan utjecaj stilova privrženosti na regulaciju emocija kod mlađe djece (Kim i Page, 2013), dok druga istraživanja, posebno na adolescentima, pokazuju da sigurno privrženata djeca češće koriste funkcionalne strategije suočavanja s emocijama, kao što su planiranje i traženje podrške, za razliku od nesigurno privrženata djece koja češće koriste disfunkcionalne strategije poput samokažnjavanja ili vikanja. Sigurno privrženata djeca također pokazuju bolje sposobnosti u predlaganju konstruktivnih strategija suočavanja koje se fokusiraju na rješavanje problema, umjesto na njegovo izbjegavanje (Kullik i Petermann, 2013).

6. Utjecaj stilova privrženosti na socijalne odnose

6.1. Privrženost i interakcije s vršnjacima

Stil privrženosti kojeg dijete razvija u ranoj dobi značajno oblikuje način na koji se ono odnosi prema svojim vršnjacima i razvija socijalne vještine. Djeca koja su razvila sigurnu privrženost sa svojim primarnim skrbnicima često pokazuju veće samopouzdanje u socijalnim situacijama, pristupaju vršnjacima s pozitivnim stavom te su sposobna uspostaviti i održavati zdrave, uravnotežene odnose s prijateljima. Na primjer, djeca sa sigurnom privrženošću imaju tendenciju lakše razumjeti i prepoznati emocije kod svojih vršnjaka, što im omogućuje lakše sudjelovanje u interakcijama i brže rješavanje sukoba. S druge strane, djeca s nesigurnom privrženošću, bilo izbjegavajućom ili ambivalentnom, često imaju poteškoće u socijalnim interakcijama jer su sklona povlačenju ili pretjeranom oslanjanju na druge, što može otežati uspostavu stabilnih odnosa s vršnjacima (Laible, Carlo i Raffaelli, 2000).

Primjerice, dijete koje je razvilo izbjegavajući stil privrženosti može djelovati distancirano i nezainteresirano u socijalnim situacijama, često izbjegavajući emocionalnu bliskost s vršnjacima. To može rezultirati time da dijete ima poteškoće u stvaranju prijateljstava ili održavanju dugotrajnih veza, što može imati negativan učinak na njegov socijalni razvoj. S druge strane, dijete s ambivalentnim stilom privrženosti može pokazivati snažnu potrebu za pažnjom i potvrdom od strane vršnjaka, što može dovesti do prekomjernog oslanjanja na druge i pretjerane emocionalne reakcije u trenucima neslaganja ili sukoba. Ovakvi stilovi interakcije često stvaraju napetost u grupnim situacijama, što dodatno otežava socijalnu integraciju djeteta u širu vršnjačku zajednicu.

Djeca sa sigurnom privrženošću, naprotiv, često uspijevaju održati uravnotežen odnos između autonomije i bliskosti u svojim prijateljstvima, pokazujući empatiju, razumijevanje i vještine suradnje u različitim socijalnim situacijama. Takva djeca pokazuju veću otpornost na sukobe, jer su naučila kako regulirati vlastite emocije i konstruktivno rješavati nesuglasice, što pridonosi stabilnosti njihovih socijalnih odnosa tijekom razvoja (Groh i sur., 2017).

6.2. Utjecaj privrženosti na odnose s odraslima (učitelji, odgojitelji, članovi šire obitelji)

Stil privrženosti oblikuje ne samo odnose s vršnjacima, već i interakcije s odraslim osobama, uključujući učitelje, odgajatelje i članove šire obitelji. Djeca koja su razvila sigurnu privrženost imaju veću tendenciju prema otvorenoj komunikaciji s odraslima, jer im iskustva s primarnim

skrbnicima pružaju povjerenje da će odrasli biti dosljedni i podržavajući. To ih čini spremnijima tražiti pomoć ili savjet kad im je potreban, kao i konstruktivno reagirati na povratne informacije i smjernice koje dobivaju od odraslih u svojoj okolini (O'Connor i McCartney, 2007).

Na primjer, sigurno privrženo dijete može ući u obrazovnu ustanovu s povjerenjem da će učitelj ili odgajatelj biti figura podrške i sigurnosti, što može potaknuti motivaciju za učenje i istraživanje novih ideja. Takva djeca često bolje reagiraju na kritiku i pohvale, jer su razvila osnovnu sigurnost u vlastitu vrijednost kroz pozitivne ranije interakcije s roditeljima. Suprotno tome, dijete s nesigurnom privrženosti može imati problema u odnosima s učiteljima ili drugim odraslim osobama zbog unutarnjih sukoba vezanih uz povjerenje i ovisnost o drugima.

Djeca s izbjegavajućim stilom privrženosti često se mogu ponašati distancirano prema odraslima u svojoj okolini, izbjegavajući traženje pomoći ili savjeta, čak i kad im je to potrebno. To se može manifestirati kao emocionalna rezerviranost i nepristupačnost, što može otežati odraslima da uspostave odnos s djetetom ili mu pruže odgovarajuću podršku. Djeca s ambivalentnim stilom privrženosti često pokazuju oprečne signale – s jedne strane tražeći pažnju odraslih, a s druge strane odbijajući njihove savjete ili pomoć. To može dovesti do napetih i nestabilnih odnosa, pogotovo u obrazovnim okruženjima gdje se očekuje suradnja i povjerenje između djeteta i učitelja. Interakcije s članovima šire obitelji također su pod utjecajem stilova privrženosti. Djeca sa sigurnim stilom privrženosti obično razvijaju bliske odnose s bakama, djedovima i drugim rođacima, dok djeca s nesigurnim stilom mogu imati poteškoća u izgradnji takvih odnosa, često pokazujući nepovjerenje ili povučenu prema članovima šire obitelji (Howes, Hamilton i Matheson, 1994).

6.3. Privrženost i razvoj samopouzdanja

Razvoj samopouzdanja djeteta usko je povezan s vrstom privrženosti koju je razvilo u ranim godinama života. Djeca koja su uspostavila sigurnu privrženost često imaju snažniju vjeru u vlastite sposobnosti, jer su doživjela dosljednu emocionalnu podršku i priznanje svojih postignuća od strane roditelja ili primarnih skrbnika. Ova djeca pokazuju veću otpornost na neuspjeh i kritike, jer su izgradila unutarnji osjećaj vrijednosti koji im omogućuje da se nose s izazovima i preprekama na konstruktivan način. Primjerice, sigurno privrženo dijete će nakon neuspjeha u školi potražiti podršku i savjet roditelja, umjesto da se osjeća bezvrijedno ili povuče u sebe.

Njihova sposobnost da se pouzdaju u druge, kao i u vlastite snage, omogućuje im da se lakše suočavaju s novim situacijama i izazovima (Thompson, 2008).

Nasuprot tome, djeca s nesigurnim stilom privrženosti često pokazuju nisko samopouzdanje, jer nisu doživjela dosljednu emocionalnu potporu koja bi im pomogla izgraditi osjećaj osobne vrijednosti. Djeca s izbjegavajućim stilom privrženosti često pokušavaju sakriti svoje osjećaje nesigurnosti pretjeranim oslanjanjem na vlastitu autonomiju, odbijajući tuđu pomoć i podršku. Iako mogu izgledati samouvjereno, njihova samostalnost često je maska za dublje osjećaje nesigurnosti i straha od neuspjeha.

Djeca s ambivalentnim stilom privrženosti, s druge strane, mogu pokazivati nizak stupanj samopouzdanja zbog stalne potrebe za vanjskim potvrđivanjem vlastite vrijednosti. Često se oslanjaju na tuđe pohvale i priznanja kako bi se osjećala vrijedno, ali istovremeno osjećaju veliku nesigurnost kada takva potvrda izostane. To može dovesti do toga da se dijete osjeća preplavljeno stresom i nesigurnošću, posebno u situacijama u kojima se suočava s nepoznatim izazovima ili promjenama. Na taj način, stil privrženosti oblikuje temelj na kojem dijete gradi svoje samopouzdanje, kao i strategije koje koristi za suočavanje s izazovima i preprekama u socijalnim i obrazovnim okruženjima (Cassidy i Shaver, 2016).

7. Privrženost u odrasloj dobi

7.1. Povezanost dječje privrženosti s partnerskim odnosima

Stil privrženosti razvijen u djetinjstvu ima dubok i dugotrajan utjecaj na način na koji odrasle osobe formiraju i održavaju intimne odnose s partnerima. Osobe koje su u djetinjstvu razvile sigurnu privrženost često ulaze u partnerske odnose s osjećajem povjerenja u sebe i druge te su sklone izgradnji stabilnih, dugotrajnih veza koje se temelje na otvorenoj komunikaciji, međusobnom razumijevanju i podršci. Odrasle osobe sa sigurnom privrženosti pokazuju veće povjerenje u svoje partnere, lakše izražavaju svoje potrebe i osjećaje te su sposobne konstruktivno rješavati sukobe unutar veze, što pridonosi jačanju odnosa. Na primjer, u trenucima neslaganja, sigurno privrženi partneri manje su skloni eskalaciji sukoba jer osjećaju emocionalnu sigurnost i imaju povjerenje da će zajedničkim naporom moći prevladati nesuglasice. Njihova sposobnost da emocionalno podržavaju partnera tijekom stresnih ili izazovnih trenutaka često vodi ka zdravijoj i stabilnijoj vezi (Hazan i Shaver, 1987).

Nasuprot tome, osobe koje su razvile nesigurnu privrženost u djetinjstvu često se suočavaju s poteškoćama u održavanju stabilnih i zadovoljavajućih partnerskih odnosa. Osobe s izbjegavajućim stilom privrženosti imaju tendenciju da izbjegavaju emocionalnu bliskost te često stvaraju emocionalne barijere unutar veza, što može uzrokovati udaljavanje od partnera. Iako izvana mogu izgledati samouvjereni i neovisni, često se bore s dubljim osjećajima nesigurnosti i straha od emocionalnog odbacivanja, što ih može spriječiti u stvaranju istinski bliskih veza. U primjerima konflikta, ove osobe mogu biti sklone povlačenju ili izbjegavanju razgovora o emocijama, što otežava rješavanje sukoba i može dovesti do prekida veze.

Osobe s ambivalentnim stilom privrženosti, s druge strane, često su izrazito ovisne o emocionalnoj potvrdi od strane partnera, a ta prekomjerna potreba za bliskosti može uzrokovati napetost unutar odnosa. Često pokazuju pretjeranu osjetljivost na znakove odbijanja ili nedostatka pažnje, što može dovesti do nesigurnosti i emocionalne nestabilnosti. U takvim slučajevima, njihova pretjerana potreba za potvrdom može rezultirati učestalim sukobima u vezi, jer svaki naizgled manji znak distanciranja partnera može izazvati intenzivne emocionalne reakcije. Ovaj obrazac ponašanja često dovodi do toga da partneri osjećaju pritisak i preopterećenost, što može negativno utjecati na stabilnost odnosa (Mikulincer i Shaver, 2007).

7.2. Utjecaj privrženosti na roditeljstvo i vlastitu djecu

Stil privrženosti koji osoba razvije u djetinjstvu ima značajan utjecaj na njezin pristup roditeljstvu i odnos prema vlastitoj djeci. Odrasle osobe koje su razvile sigurnu privrženost često su emocionalno dostupnije i osjetljivije prema potrebama svoje djece, pružajući im stabilnu i dosljednu podršku koja je temelj za razvoj zdrave privrženosti i emocionalnog razvoja kod djeteta. Na primjer, sigurno privrženi roditelji lakše prepoznaju emocionalne signale svoje djece i odgovaraju na njih na način koji djetetu pruža osjećaj sigurnosti i povjerenja. Takvi roditelji su skloni omogućiti djeci osjećaj sigurnosti u istraživanju vlastitih sposobnosti i izražavanju emocija, što dugoročno doprinosi zdravijem emocionalnom i socijalnom razvoju djeteta (Van IJzendoorn i Bakermans-Kranenburg, 2003).

Nasuprot tome, osobe s nesigurnim stilom privrženosti mogu se suočiti s izazovima u roditeljskoj ulozi. Roditelji s izbjegavajućim stilom privrženosti često imaju poteškoća u prepoznavanju ili izražavanju emocija te mogu biti emocionalno distancirani od svoje djece. To se može manifestirati kroz nedostatak emocionalne podrške, gdje djeca ne dobivaju adekvatnu utjehu ili razumijevanje u trenucima emocionalne potrebe, što može dovesti do toga da djeca razvijaju slične obrasce izbjegavanja emocija i distanciranja. Ovakav pristup roditeljstvu često rezultira time da djeca osjećaju emocionalnu izoliranost ili nesigurnost, što dugoročno može utjecati na njihov socijalni i emocionalni razvoj. Roditelji s ambivalentnim stilom privrženosti mogu pokazivati nepredvidivo ponašanje prema svojoj djeci, naizmjenično pružajući prekomjernu pažnju i zanemarujući njihove emocionalne potrebe. To može zbunjivati dijete i izazvati nesigurnost, jer dijete nikada ne može biti sigurno hoće li njegov roditelj odgovoriti na njegove potrebe na dosljedan način. Takva nepredvidivost može stvoriti osjećaj emocionalne nesigurnosti kod djeteta, što može otežati razvoj stabilnih emocionalnih veza s drugima kasnije u životu (Cowan, 2005).

7.3. Sigurna i nesigurna privrženost u odrasloj dobi

Sigurna privrženost u odrasloj dobi obično se manifestira kroz emocionalnu stabilnost, sposobnost uspostavljanja i održavanja bliskih odnosa te zdravo izražavanje i regulaciju emocija. Osobe sa sigurnom privrženošću pokazuju visoku razinu samosvijesti i sposobnost za samorefleksiju, što im omogućuje da bolje razumiju vlastite emocionalne potrebe i potrebe svojih partnera, prijatelja ili djece. Ove osobe nisu sklone emocionalnim ispadima i u stresnim situacijama zadržavaju kontrolu nad svojim reakcijama, što pridonosi njihovoj sposobnosti da

učinkovito rješavaju konflikte i grade čvrste, dugotrajne odnose. Na primjer, osoba sa sigurnom privrženošću može otvoreno razgovarati s partnerom o osjećajima nesigurnosti ili zabrinutosti, umjesto da reagira defenzivno ili izbjegava komunikaciju, čime se jača emocionalna povezanost i razumijevanje unutar veze (Mikulincer i Shaver, 2003).

S druge strane, nesigurna privrženost u odrasloj dobi često se očituje kroz poteškoće u emocionalnim vezama i nedostatak povjerenja prema drugima. Osobe s izbjegavajućom privrženošću nastoje zadržati emocionalnu distancu, čak i u bliskim odnosima, te izbjegavaju izražavanje vlastitih emocija. Iako izvana mogu izgledati smireno i neovisno, često iznutra nose osjećaj nesigurnosti i strah od odbacivanja, što ih sprječava u uspostavljanju dubljih emocionalnih veza s drugima. Takve osobe mogu se, na primjer, ponašati suzdržano u vezama, odbijajući emocionalnu bliskost i često se povlačeći u sebe u trenucima kada bi trebale pružiti podršku ili zatražiti pomoć. Osobe s ambivalentnim stilom privrženosti sklone su intenzivnim emocionalnim reakcijama, osobito kada osjećaju da nisu dobile dovoljno pažnje ili potvrde od strane svojih partnera. Ove osobe često pokazuju snažnu potrebu za emocionalnom bliskošću, ali zbog svojih unutarnjih nesigurnosti često doživljavaju intenzivan strah od napuštanja ili odbijanja. To se može manifestirati kroz pretjerane emocionalne reakcije ili česte nesuglasice u odnosima, gdje čak i mala odstupanja od očekivanja mogu izazvati snažne emocionalne reakcije. U partnerskim odnosima, takvo ponašanje može stvoriti napetost, jer stalna potreba za potvrdom može postati opterećenje za partnera. Na temelju ovih dinamika, jasno je da stil privrženosti ima dalekosežne posljedice na način na koji odrasle osobe formiraju, održavaju i doživljavaju emocionalne veze. Sigurna privrženost podržava stabilnost i zadovoljstvo u emocionalnim odnosima, dok nesigurni stilovi privrženosti često vode do poteškoća u komunikaciji, povjerenju i emocionalnoj povezanosti (Mikulincer i Shaver, 2003).

8. Intervencije za razvoj sigurne privrženosti

8.1. Podrška roditeljima u razvoju sigurne privrženosti

Razvoj sigurne privrženosti kod djeteta uvelike ovisi o sposobnosti roditelja da pruže dosljednu emocionalnu podršku i osjetljivost na djetetove potrebe, a intervencije koje pružaju podršku roditeljima mogu biti od presudne važnosti u postizanju ovog cilja. Roditelji često nisu svjesni koliko je važno prepoznavanje i adekvatno reagiranje na djetetove emocionalne signale, pa programi koji im pomažu razumjeti te signale i pružiti adekvatnu reakciju imaju velik utjecaj na razvoj sigurne privrženosti. Primjerice, savjetodavni programi koji roditeljima nude edukaciju o prepoznavanju različitih oblika dječjeg ponašanja, poput plača, nervoze ili povlačenja, pomažu roditeljima da pravovremeno reagiraju na potrebe djeteta, čime jačaju djetetov osjećaj sigurnosti i povjerenja (Dozier, Lindhiem i Ackerman, 2005).

Jedan od primjera takvih intervencija je roditeljski trening koji se fokusira na emocionalnu dostupnost, gdje roditelji uče kako prepoznati kada je dijete emocionalno uznemireno i kako mu pružiti podršku na način koji ne minimizira djetetove emocije, već mu daje osjećaj da je voljeno i zaštićeno. Ovi programi također često uključuju individualne konzultacije i grupne radionice, u kojima roditelji mogu podijeliti svoje iskustvo i izazove te dobiti povratne informacije od stručnjaka i drugih roditelja. Takvi programi pomažu u smanjenju stresa i anksioznosti kod roditelja, koji često imaju osjećaj nesigurnosti u vlastite roditeljske sposobnosti, što se direktno odražava na emocionalni odnos s djetetom (Dozier, Lindhiem i Ackerman, 2005).

Primjer uspješnog programa je *Circle of Security*, koji roditeljima pruža model za razumijevanje kako djeca koriste svoje skrbnike kao sigurno utočište dok istražuju svijet oko sebe. Program roditeljima daje alate za bolje razumijevanje djetetovih potreba i emocionalnih signala te ih podučava kako da pruže emocionalnu podršku kada je ona potrebna. Ovakvi programi također rade na smanjenju negativnih obrazaca ponašanja roditelja, poput prekomjerne kontrole ili povlačenja u situacijama kada je dijete emocionalno uznemireno (Dozier, Lindhiem i Ackerman, 2005).

8.2. Uloga stručnjaka (psiholozi, pedagozi, socijalni radnici) u razvoju sigurnih emocionalnih vezanosti

Stručnjaci poput psihologa, pedagoga i socijalnih radnika imaju ulogu u procesu podrške razvoju sigurne privrženosti kod djece, posebno u obiteljima gdje roditelji možda nisu u potpunosti emocionalno dostupni ili se suočavaju s izazovima kao što su mentalne bolesti, siromaštvo ili

obiteljsko nasilje. Psiholozi često rade s roditeljima na individualnoj razini, pomažući im da prepoznaju vlastite nesigurnosti i emocionalne poteškoće koje mogu ometati razvoj zdrave privrženosti kod djeteta. Kroz terapijske intervencije, roditelji dobivaju priliku da osvijeste vlastite obrasce ponašanja i nauče kako izgraditi dublju emocionalnu povezanost sa svojom djecom. Socijalni radnici, s druge strane, često djeluju kao posrednici između obitelji i šire društvene zajednice, osiguravajući da obitelji koje se suočavaju s ekonomskim i socijalnim poteškoćama dobiju pristup resursima i podršci potrebnima za zdrav razvoj djeteta. Oni pomažu obiteljima u prevladavanju stresnih situacija poput nezaposlenosti ili ovrha, što roditeljima omogućuje da se fokusiraju na svoje odnose s djecom. Primjer toga je pružanje psihosocijalne podrške obiteljima koje su pogođene nasiljem, gdje socijalni radnici osiguravaju da djeca dobiju sigurno okruženje u kojem mogu izgraditi zdravu privrženost, čak i ako su izložena teškim obiteljskim okolnostima. Pedagozi, posebice oni koji rade u vrtićima ili osnovnim školama, također imaju važnu ulogu u podršci djeci u razvoju emocionalnih vezanosti. U okruženjima gdje djeca provode mnogo vremena, poput vrtića, pedagozi mogu primijetiti obrasce ponašanja koji ukazuju na nesigurnu privrženost i surađivati s roditeljima i stručnjacima kako bi dijete dobilo potrebnu podršku. Pedagozi, putem svakodnevne interakcije s djetetom, mogu modelirati zdrave emocionalne reakcije i pružiti djetetu osjećaj sigurnosti i predvidljivosti, što može pomoći u razvoju sigurnih emocionalnih veza, čak i kada je obiteljska situacija izazovna (Berlin, Ziv i Amaya-Jackson, 2005).

8.3. Programi rana intervencija za ranjivu djecu

Rani intervencijski programi usmjereni na djecu koja dolaze iz ranjivih okruženja predstavljaju kritičan aspekt razvoja sigurne privrženosti, jer djeca iz takvih obitelji često nisu u mogućnosti doživjeti stabilnu i dosljednu emocionalnu podršku kod kuće. Ovi programi obuhvaćaju rad sa djecom koja su izložena rizicima poput socijalne izolacije, zanemarivanja, zlostavljanja ili života u siromaštvu, gdje su šanse za razvoj sigurne privrženosti znatno smanjene (Raikes i Edwards, 2009).

Jedan od takvih programa je *Early Head Start*, namijenjen obiteljima s niskim primanjima u Sjedinjenim Američkim Državama, koji pruža sveobuhvatne usluge za roditelje i djecu od rođenja do tri godine. Program uključuje individualnu podršku u obiteljima, grupne radionice za roditelje te psihološku podršku koja pomaže roditeljima da razviju pozitivne emocionalne veze sa svojom djecom. Intervencije poput kućnih posjeta omogućuju stručnjacima da roditeljima pruže savjete i

podršku u stvarnim situacijama u kojima se suočavaju s izazovima roditeljstva, što dugoročno doprinosi boljem emocionalnom razvoju djece. Osim toga, programi koji ciljaju specifične skupine djece, poput onih s poteškoćama u razvoju ili mentalnim poremećajima, imaju ulogu u ranoj intervenciji. Kroz rad s terapeutima i savjetnicima, djeca razvijaju emocionalne vještine koje im omogućuju izgradnju sigurnih odnosa, čak i u prisutnosti faktora rizika. Primjer ovakvog programa je *Triple P – Positive Parenting Program*, koji roditeljima djece s ponašajnim i emocionalnim problemima nudi konkretne smjernice i strategije za rješavanje izazova u odgoju, uz naglasak na izgradnji pozitivnih odnosa i podršci zdravom emocionalnom razvoju djece. Rani intervencijski programi imaju za cilj prepoznati rizične čimbenike u djetetovu životu prije nego što ti čimbenici počnu negativno utjecati na emocionalni razvoj i privrženost. Pravodobno identificiranje i pružanje podrške obiteljima koje se suočavaju s rizicima može uvelike povećati šanse da dijete razvije sigurnu privrženost, što kasnije pozitivno utječe na sve aspekte njegovog života, uključujući socijalne, emocionalne i obrazovne ishode (Raikes i Edwards, 2009).

9. Dugoročne posljedice stilova privrženosti

9.1. Utjecaj sigurne privrženosti na odraslu dob

Sigurna privrženost, uspostavljena u djetinjstvu, predstavlja snažan temelj za zdrav emocionalni i socijalni razvoj, koji se proteže daleko u odraslu dob. Osobe koje su razvile sigurnu privrženost često pokazuju visoku razinu emocionalne stabilnosti i samopouzdanja, što im omogućuje da izgrade čvrste i zadovoljavajuće odnose s drugima. Njihova sposobnost da se nose s emocionalnim izazovima, poput stresa ili sukoba, omogućuje im da ostanu smirene i racionalne

u teškim situacijama, jer su stekle povjerenje u sebe i svoje odnose tijekom odrastanja. Na primjer, odrasle osobe sa sigurnom privrženosti mogu otvoreno izražavati svoje osjećaje u vezi, bez straha da će biti osuđene ili odbačene, što potiče dublju emocionalnu povezanost i međusobno razumijevanje u partnerskim odnosima (Waters i sur., 2021).

Osim toga, sigurni stil privrženosti povezan je s većom razinom zadovoljstva u romantičnim vezama, jer takve osobe razvijaju povjerenje prema partneru i sposobne su dijeliti odgovornost u rješavanju problema. Sigurno privržene osobe rjeđe pokazuju potrebu za kontrolom ili pretjeranom neovisnošću, jer imaju unutarnji osjećaj sigurnosti u vlastitu vrijednost, što im omogućuje da prihvate emocionalnu podršku kada im je potrebna. Na primjer, u trenutku kada se suoče s izazovima na poslu ili u privatnom životu, osobe sa sigurnom privrženosti sposobne su zatražiti savjet ili podršku od partnera, obitelji ili prijatelja, čime smanjuju razinu stresa i povećavaju šanse za uspješno prevladavanje izazova. Sigurno privržene osobe također pokazuju veći kapacitet za empatiju i razumijevanje tuđih potreba, što im pomaže u izgradnji zdravih socijalnih mreža. One se lakše povezuju s drugima, jer su naučile kako stvarati emocionalne veze koje se temelje na uzajamnom poštovanju i povjerenju. Ovaj kapacitet za stvaranje zdravih odnosa često se odražava u profesionalnom životu, gdje sigurno privržene osobe uspješno surađuju s kolegama i nadređenima, što pridonosi uspjehu na poslu i zadovoljstvu karijerom (Waters i sur., 2021).

9.2. Dugoročne posljedice nesigurne privrženosti (izbjegavajuća, ambivalentna, dezorganizirana)

Nesigurna privrženost u djetinjstvu može imati značajan utjecaj na emocionalni i socijalni život pojedinca u odrasloj dobi, osobito u obliku izbjegavajuće, ambivalentne i dezorganizirane privrženosti. Osobe s izbjegavajućom privrženosti često pokazuju distanciranost u intimnim odnosima, jer im je teško vjerovati drugima i dopustiti bliskost. Njihova tendencija da se oslanjaju isključivo na vlastite resurse i emocionalnu izolaciju često dovodi do toga da se povlače iz odnosa kada se suoče s emocionalnim pritiscima, izbjegavajući sukobe i duboke razgovore. Primjerice, u trenutku kada dođe do neslaganja u vezi, osoba s izbjegavajućim stilom privrženosti može odabrati emocionalno povlačenje ili čak prekinuti odnos umjesto da otvoreno razgovara o problemima (Waters i sur., 2021).

Osobe s ambivalentnim stilom privrženosti, nasuprot tome, često doživljavaju emocionalne ekstreme u odnosima, pokazujući prekomjernu potrebu za bliskošću, ali istovremeno osjećajući

nesigurnost u vezi s vlastitom vrijednošću. Ove osobe često imaju problema s povjerenjem u druge, bojeći se napuštanja ili nedovoljne pažnje, što može dovesti do sukoba i emocionalnih ispada. Na primjer, osoba s ambivalentnim stilom može često tražiti potvrdu od partnera i postati vrlo osjetljiva na bilo kakav znak distanciranja, što stvara napetost u vezi i emocionalno opterećenje za oba partnera. Dezorganizirana privrženost predstavlja najproblematičniji stil, jer je povezana s traumatičnim iskustvima u ranom djetinjstvu, često uključujući zlostavljanje ili zanemarivanje. Odrasle osobe s dezorganiziranim stilom privrženosti često imaju poteškoća u regulaciji emocija i stvaranju stabilnih veza, jer njihova iskustva s primarnim skrbnicima nisu bila dosljedna ili predvidiva. Ove osobe mogu istovremeno osjećati potrebu za bliskošću i strah od nje, što rezultira konfuzijom i kontradiktornim ponašanjem u odnosima. Primjerice, osoba s dezorganiziranim stilom može osjećati snažnu potrebu za emocionalnom podrškom, ali kada se ta podrška pruži, ona može reagirati odbijanjem ili povlačenjem zbog unutarnjeg straha od ponovnog emocionalnog povređivanja. Ove nesigurnosti i poteškoće često utječu na profesionalni život osoba s nesigurnom privrženošću. Osobe s izbjegavajućom privrženošću mogu imati problema s timskim radom, jer preferiraju rad u izolaciji i ne vjeruju drugima, dok ambivalentno privržene osobe mogu biti previše ovisne o potvrdi svojih nadređenih ili kolega, što može dovesti do nesigurnosti i smanjene produktivnosti. Dezorganizirano privržene osobe često imaju poteškoća s regulacijom stresa, što može rezultirati emocionalnim ispadima na radnom mjestu ili prekomjernim izostancima zbog psiholoških problema (Waters i sur., 2021).

9.3. Socijalni i emocionalni ishodi u različitim životnim fazama

Različiti stilovi privrženosti imaju značajan utjecaj na socijalne i emocionalne ishode pojedinca tijekom različitih životnih faza, počevši od djetinjstva, kroz adolescenciju, pa sve do odrasle dobi. U djetinjstvu, sigurni stil privrženosti povezan je s boljim socijalnim vještinama, većom sposobnošću za sklapanje prijateljstava i lakšim rješavanjem sukoba. Djeca sa sigurnom privrženošću obično pokazuju veću samosvijest i sposobnost za empatiju, što im pomaže u izgradnji pozitivnih odnosa s vršnjacima. Nasuprot tome, djeca s nesigurnim stilovima privrženosti često imaju poteškoća u socijalnim interakcijama, pokazujući povučenost, nesigurnost ili agresivnost, što može rezultirati problemima u prilagodbi u školskom okruženju. Tijekom adolescencije, utjecaj privrženosti postaje još izraženiji, jer mladi ljudi počinju formirati dublje emocionalne veze s prijateljima i romantičnim partnerima. Adolescenti sa sigurnom privrženošću pokazuju veću otpornost na stres, bolju emocionalnu regulaciju i veću sposobnost za donošenje

zdravih odluka u odnosima, dok adolescenti s nesigurnom privrženosti mogu biti skloniji impulzivnom ponašanju, poteškoćama u rješavanju sukoba i problemima s identitetom. Na primjer, adolescent s ambivalentnim stilom privrženosti može biti prekomjerno vezan za svog partnera, pokazujući ljubomoru i nesigurnost, dok adolescent s izbjegavajućim stilom može odbacivati emocionalnu bliskost i biti distanciran u vezama. U odrasloj dobi, socijalni i emocionalni ishodi i dalje su pod snažnim utjecajem stilova privrženosti. Osobe sa sigurnom privrženosti obično ostvaruju zadovoljavajuće profesionalne karijere, pokazujući sposobnost za timski rad i donošenje racionalnih odluka u stresnim situacijama, dok osobe s nesigurnim stilovima često imaju poteškoća u upravljanju profesionalnim i osobnim životom. Na primjer, osoba s izbjegavajućim stilom može biti izrazito neovisna u svom radu, ali istovremeno može imati poteškoća s prihvaćanjem konstruktivne kritike, što može ograničiti njezin profesionalni napredak (Waters i sur., 2021).

10. Utjecaj digitalne tehnologije na razvoj privrženosti

10.1. Učinak ekrana i digitalnih uređaja na obiteljske interakcije

U posljednjim desetljećima, porast korištenja digitalnih uređaja u svakodnevnom životu donio je brojne promjene u dinamiku obiteljskih interakcija. Uređaji poput pametnih telefona, tableta i televizora sve više preuzimaju ulogu u svakodnevnim aktivnostima, što nerijetko utječe na kvalitetu i kvantitetu vremena koje roditelji i djeca provode zajedno. Roditelji koji se često koriste digitalnim uređajima, bilo zbog posla ili osobne zabave, mogu nehotice zanemariti emocionalne signale svojih djeteta, čime smanjuju količinu interakcija licem u lice koje su ključne za razvoj sigurne privrženosti. Na primjer, roditelji koji provode značajno vrijeme na telefonu dok su fizički prisutni s djetetom, mogu djelovati emocionalno distancirano, što dijete može interpretirati kao nedostatak pažnje ili interesa. Ovo može stvoriti osjećaj nesigurnosti kod djeteta

jer roditeljska dostupnost postaje nepredvidiva, a djetetove potrebe ostaju neprepoznate ili nedovoljno zadovoljene (Radesky i Christakis, 2016).

Nadalje, pretjerano korištenje ekrana unutar obiteljskog okruženja može smanjiti kvalitetu razgovora i emocionalnih razmjena između roditelja i djece. Znanstvena istraživanja pokazala su da roditelji koji često koriste digitalne uređaje tijekom zajedničkih aktivnosti, poput obroka ili igre, imaju manje kvalitetne verbalne i neverbalne interakcije sa svojom djecom. Odsutnost emocionalne povezanosti, čak i kada roditelj i dijete fizički dijele isti prostor, može dovesti do toga da dijete osjeća frustraciju, nesigurnost ili čak odbojnost prema roditelju, čime se povećava rizik od razvoja nesigurne privrženosti. Roditelji koji često koriste telefone tijekom razgovora s djecom pokazuju smanjenu osjetljivost prema emocionalnim signalima djeteta, što može uzrokovati ozbiljne posljedice u emocionalnom razvoju djeteta. S druge strane, djeca koja od rane dobi koriste digitalne uređaje mogu se oslanjati na tehnologiju kao sredstvo samo-regulacije emocija, što umanjuje njihovu sposobnost da traže emocionalnu podršku od roditelja. Na primjer, djeca koja provode prekomjerno vrijeme ispred ekrana često razvijaju obrasce ponašanja u kojima se osjećaju ugodno samo u prisutnosti digitalnog sadržaja, umjesto da se emocionalno povežu s roditeljima ili skrbnicima (McDaniel i Radesky, 2018).

10.2. Kako tehnologija mijenja dinamiku razvoja privrženosti

Digitalna tehnologija značajno mijenja način na koji se razvijaju emocionalni odnosi između djece i roditelja, posebno kroz promjenu u načinu interakcije i dostupnosti roditelja. Tradicionalne obiteljske interakcije, u kojima su roditelji bili jedini izvori emocionalne podrške i sigurnosti, sada su sve češće narušene prisutnošću digitalnih uređaja, što dovodi do toga da roditelji više nisu fizički i emocionalno dostupni u trenucima kada djeca traže njihovu pažnju. Djeca, koja prirodno traže bliskost i povezanost sa svojim roditeljima, mogu se osjećati zbunjeno ili čak odbijeno kada se suoče s roditeljem koji je zaokupljen telefonom ili drugim digitalnim uređajem. Također, tehnologija je donijela promjene u način na koji djeca komuniciraju s roditeljima, često smanjujući osobne interakcije na kratke ili povremene kontakte kroz tekstualne poruke ili društvene mreže. Ove vrste interakcija mogu biti površne i nedovoljno bogate emocionalnim sadržajem, što smanjuje mogućnost razvoja dublje emocionalne povezanosti. Na primjer, roditelj koji komunicira s djetetom isključivo putem tekstualnih poruka ili aplikacija možda neće biti svjestan emocionalnog stanja djeteta, što može rezultirati propuštenim prilikama za pružanje

emocionalne podrške i razvijanje sigurne privrženosti. S druge strane, tehnologija može ponuditi određene pogodnosti u obiteljskim interakcijama kada se koristi svjesno i u mjeri koja ne zamjenjuje osobnu povezanost. Roditelji koji koriste digitalne alate za održavanje kontakta s djecom tijekom radnog vremena, na primjer putem video poziva, mogu održati emocionalnu vezu i osjećaj dostupnosti, posebno u situacijama gdje fizička blizina nije moguća. Međutim, čak i tada, kvalitetne osobne interakcije licem u lice ostaju neophodne za razvoj sigurne privrženosti, jer digitalne interakcije često ne mogu prenijeti sve složenosti neverbalne komunikacije koje su važne za emocionalni razvoj (Tronick i Beeghly, 2011).

10.3. Online interakcije i socijalni razvoj djece

Digitalna tehnologija također utječe na način na koji djeca razvijaju socijalne vještine, osobito kroz sve veće prisustvo online interakcija. Iako su digitalni alati, poput društvenih mreža i komunikacijskih aplikacija, postali sastavni dio života mnogih djece, njihovo korištenje može imati dvosmjerni učinak na socijalni razvoj. S jedne strane, digitalne platforme omogućuju djeci da ostanu povezani s vršnjacima, razmjenjuju ideje i održavaju prijateljstva, što je osobito važno u situacijama kada fizički kontakti nisu mogući. Međutim, online interakcije često su siromašnije u emocionalnom smislu i mogu ograničiti djetetovu sposobnost da nauči prepoznavati i pravilno reagirati na emocionalne signale drugih. Jedan od specifičnih problema s online interakcijama je činjenica da digitalna komunikacija ne uključuje neverbalne znakove poput izraza lica, gestikulacija i tonaliteta glasa, koji su ključni za razumijevanje emocija i izgradnju socijalnih odnosa. Djeca koja provode prekomjerno vrijeme komunicirajući putem poruka ili društvenih mreža mogu razviti slabije socijalne vještine, jer ne uče prepoznavati suptilne znakove emocionalnih stanja drugih ljudi. Na primjer, dijete koje se oslanja na slanje poruka za komunikaciju s prijateljima možda neće razviti sposobnost empatije i emocionalne regulacije u istoj mjeri kao dijete koje ima češće osobne interakcije. Također, postoji rizik da djeca koja su izložena online interakcijama postanu previše ovisna o digitalnom odobravanju, poput "lajkova" i komentara, što može oblikovati njihovu percepciju vlastite vrijednosti i samopouzdanja. Ovakav pristup društvenim odnosima može dovesti do nerealnih očekivanja i frustracije kada djeca ne dobiju željenu pažnju ili potvrdu online, što može dodatno ugroziti njihov emocionalni razvoj i socijalnu integraciju. Na primjer, djeca koja se osjećaju zanemarena ili nepopularno na društvenim mrežama mogu postati anksiozna ili povučena, što može dovesti do izolacije i problema u stvarnim socijalnim interakcijama (Tronick i Beeghly, 2011).

11.zaključak

Uloga roditelja kao primarnih skrbnika u oblikovanju privrženosti djeteta ima dalekosežne posljedice na emocionalni i socijalni razvoj tijekom cijelog života. Od prvih trenutaka nakon rođenja, interakcija između roditelja i djeteta postavlja temelj za djetetovu emocionalnu stabilnost i način na koji će doživljavati i izražavati emocije. Sigurna privrženost, izgrađena kroz dosljednu emocionalnu podršku i dostupnost roditelja, omogućuje djetetu da razvije povjerenje u svijet i sebe, što rezultira većom samosviješću, boljom regulacijom emocija i sposobnošću za stvaranje zdravih socijalnih odnosa.

S druge strane, nesigurni stilovi privrženosti – izbjegavajući, ambivalentni i dezorganizirani – mogu dovesti do poteškoća u socijalnim interakcijama i emocionalnoj regulaciji. Djeca s nesigurnom privrženošću često se suočavaju s problemima u uspostavljanju stabilnih odnosa s vršnjacima i odraslima te su sklonija emocionalnim problemima poput anksioznosti i depresije. Ovi obrasci ponašanja mogu se protegnuti i u odraslu dob, utječući na partnerske odnose, roditeljstvo i profesionalni život.

S obzirom na ubrzani razvoj digitalne tehnologije i njezin utjecaj na obiteljske interakcije, važnost svjesnog i promišljenog korištenja tehnologije postaje sve očitija. Pretjerano korištenje ekrana može ugroziti kvalitetu obiteljskih odnosa i smanjiti emocionalnu povezanost između roditelja i djece. Stoga je od presudne važnosti prepoznati izazove koje tehnologija postavlja te poticati osobne interakcije koje omogućuju razvoj sigurne privrženosti i zdravog emocionalnog razvoja djeteta.

Važno je naglasiti da intervencije koje pružaju podršku roditeljima, kao i stručna pomoć psihologa, pedagoga i socijalnih radnika, mogu značajno poboljšati izgleda za razvoj sigurne privrženosti, osobito kod djece iz ranjivih okruženja. Rana intervencija može promijeniti tijek emocionalnog razvoja djeteta, pružajući mu bolje šanse za uspješan socijalni život i emocionalnu stabilnost u odrasloj dobi.

Sažetak

Ovaj rad istražuje razvoj privrženosti kod djece i njezin utjecaj na socijalni i emocionalni razvoj tijekom života. Uvodno se objašnjava teorijska osnova privrženosti, s naglaskom na Bowlbyjevu teoriju i radove Ainsworthove. Razvoj privrženosti počinje odmah nakon rođenja, a kvaliteta ranih odnosa između djeteta i skrbnika utječe na oblikovanje unutarnjih radnih modela koji kasnije utječu na socijalne i emocionalne odnose. Različite metode procjene privrženosti koriste se u istraživanju djece različitih dobnih skupina, uključujući Metodu nepoznate situacije, Q-sort i Manchester Child Attachment Story Task (MCAST). Također, opisuju se stilovi privrženosti u ranom djetinjstvu, srednjem djetinjstvu i adolescenciji, kao i njihova povezanost s razvojem emocija i sposobnostima regulacije emocija. U kasnijim fazama rada, obrađuje se utjecaj privrženosti na socijalne odnose, samopouzdanje, te interakcije s vršnjacima i odraslima, uključujući učitelje i članove šire obitelji. Također se raspravlja o dugoročnim posljedicama sigurnih i nesigurnih stilova privrženosti, posebno na partnerske odnose i roditeljstvo u odrasloj dobi. Značajan dio rada posvećen je intervencijama za podršku razvoju sigurne privrženosti, s naglaskom na ulogu stručnjaka, poput psihologa i socijalnih radnika, te na programe rane

intervencije. Na kraju, istražuje se utjecaj digitalne tehnologije na obiteljske interakcije i socijalni razvoj djece, naglašavajući izazove koje ekrani i online interakcije predstavljaju u kontekstu razvoja privrženosti.

Ključne riječi: Privrženost, emocionalni razvoj, socijalni odnosi, regulacija emocija, digitalna tehnologija.

Summary

This paper explores the development of attachment in children and its impact on social and emotional development throughout life. In the introduction, the theoretical basis of attachment is explained, with an emphasis on Bowlby's theory and the works of Ainsworth. The development of attachment begins immediately after birth, and the quality of early relationships between the child and the caregiver affects the formation of internal working models that later affect social and emotional relationships. Various attachment assessment methods are used in research on children of different age groups, including the Unfamiliar Situation Method, the Q-sort, and the Manchester Child Attachment Story Task (MCAST). Also, attachment styles in early childhood, middle childhood and adolescence are described, as well as their connection with the development of emotions and the ability to regulate emotions. In the later stages of the work, the impact of attachment on social relationships, self-confidence, and interactions with peers and adults, including teachers and extended family members, is addressed. It also discusses the long-term consequences of secure and insecure attachment styles, particularly on partner relationships and parenting in adulthood. A significant part of the work is devoted to interventions to support the

development of secure attachment, with an emphasis on the role of professionals, such as psychologists and social workers, and on early intervention programs. Finally, the impact of digital technology on family interactions and children's social development is explored, highlighting the challenges that screens and online interactions present in the context of attachment development.

Keywords: Attachment, emotional development, social relations, emotion regulation, digital technology.

12.Literatura

- 1) Berk, L. E. (2015). *Razvoj djece*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- 2) Berlin, L. J., Ziv, Y., Amaya-Jackson, L., & Greenberg, M. T. (Eds.). (2005). *Enhancing early attachments: Theory, research, intervention, and policy*. Guilford Press.
- 3) Block, J. (1961). *The Q-sort method in personality assessment and psychiatric research*. Springfield, IL: Charles C. Thomas.
- 4) Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28(5), 759-775.
- 5) Cassidy, J., Shaver, P. R. (Eds.). (2016). *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications* (3rd ed.). The Guilford Press.
- 6) Cowan, P. A., & Cowan, C. P. (2005). *Interventions to ease the transition to parenthood: Why they are needed and what they can do*. *Family Relations*, 54(3), 412-423.
- 7) Dozier, M., Lindhiem, O., & Ackerman, J. P. (2005). *Attachment and biobehavioral catch-up: Addressing the needs of infants and toddlers exposed to inadequate or problematic caregiving*. In *Attachment & Human Development*, 7(3), 237-254.

- 8) Fraiberg, S. (1969). Libidinal object constancy and mental representation. *Psychoanalytic Study of the Child*, 24, 9-47.
- 9) Gree, S., Stanley, C., Smith, V., & Goldwyn, R. (2000). Attachment representation and behaviour in a sample of adolescents with conduct disorder. *Attachment & Human Development*, 2(3), 239-255.
- 10) Groh, A. M., Fearon, R. P., van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Roisman, G. I. (2017). *Attachment in the early life course: Meta-analytic evidence for its role in socioemotional development*. *Child Development Perspectives*, 11(1), 70-76.
- 11) Harlow, H. F. (1958). The nature of love. *American Psychologist*, 13(12), 673-685.
- 12) Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). *Romantic love conceptualized as an attachment process*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524.
8. Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. Guilford Press.
- 13) Howes, C., Hamilton, C. E., & Matheson, C. C. (1994). *Children's relationships with peers: Differential associations with aspects of the teacher-child relationship*. *Child Development*, 65(1), 253-263.
- 14) Kerns, K. A., Abraham, M. M., Schlegelmilch, A., & Morgan, T. A. (2007). Mother-child attachment in later middle childhood: Assessment approaches and associations with mood and emotion regulation. *Attachment & Human Development*, 9(1), 33-53.
- 15) Kim, S., Sharp, C., & Carbone, C. (2014). The protective role of attachment security for adolescent borderline personality disorder features via enhanced positive emotion regulation strategies. *Personality and Mental Health*, 8(3), 222-233.
- 16) Kullik, A., & Petermann, F. (2013). The association between attachment representations and emotion regulation in middle childhood. *Journal of Child and Family Studies*, 22(8), 1090-1101.
- 17) Laible, D. J., & Thompson, R. A. (1998). Early socialization: A relationship perspective. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of Child Psychology* (pp. 221-268). New York: Wiley.
- 18) Laible, D. J., Carlo, G., & Raffaelli, M. (2000). *The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment*. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(1), 45-59.

- 19) Markova, G., & Legerstee, M. (2006). Contingency, imitation, and affect sharing: Foundations of infants' social awareness. *Developmental Psychology*, 42(1), 132-141.
- 20) McDaniel, B. T., & Radesky, J. S. (2018). *Technoference: Parent distraction with technology and associations with child behavior problems*. *Child Development*, 89(1), 100-109.
- 21) Mihić, J., Divljan, S., & Stojić, M. (2010). Ljestvica za procjenu privrženosti djece rane dobi u fazi prilagodbe na jaslice. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 46(1), 67-79.
- 22) Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2003). *The attachment behavioral system in adulthood: Activation, psychodynamics, and interpersonal processes*. In *Advances in Experimental Social Psychology*, 35, 53-152.
- 23) O'Connor, T. G., & McCartney, K. (2007). *Examining attachment relationships in early childhood*. In *Early Childhood Research Quarterly*, 22(4), 593-609.
- 24) Parrigon KS, Kerns K, Abtahi MM, Koehn A. Attachment and emotion in middle childhood and adolescence. *Psihol Teme*. 2015;24(1):27-50.
- 25) Parrigon KS, Kerns KA, Abtahi MM, Koehn A. Attachment and emotion in middle childhood and adolescence. *Psychol Top*. 2015;24(1):27-50.
- 26) Radesky, J. S., & Christakis, D. A. (2016). *Media and young minds*. *Pediatrics*, 138(5), e20162591.
- 27) Raikes, H. H., & Edwards, C. P. (2009). *Extending the dance in infant and toddler caregiving: Enhancing attachment and relationships*. Paul H Brookes Publishing.
- 28) Spangler, G., & Zimmermann, P. (2014). Emotional and adrenocortical regulation in early adolescence: Prediction by attachment security and disorganization in infancy. *International Journal of Behavioral Development*, 38(2), 142-154.
- 29) Tatalović Vorkapić, S., Čargonja-Pregelj, Ž. i Mihić, I. (2015). Validacija ljestvice za procjenu privrženosti djece rane dobi u fazi prilagodbe na jaslice. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 51 (2), 1-15. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/150103>
- 30) Thompson, R. A. (2008). *Early attachment and later development: Familiar questions, new answers*. In *Attachment theory and research: New directions and emerging themes*. The Guilford Press.

- 31) Tronick, E. Z., & Beeghly, M. (2011). *Infants' meaning-making and the development of mental health problems*. In *American Psychologist*, 66(2), 107-119.
- 32) Van I.J. zendoorn, M. H., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2003). *Attachment disorders and disorganized attachment: Similarities and differences*. In *Attachment & Human Development*, 5(3), 313-320.
- 33) Vasta, R., Haith, M. M., & Miller, S. A. (2004). *Dijete u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Naklada Slap, Dostupno
na: <https://www.scribd.com/document/458398064/DJECJA-PSIHOLOGIJA-Moderna-znanost-Vasta-Haith-Miller-2-izdanje-A4-pdf>
- 34) Waters, T. E. A., Bosmans, G., Vandevivere, E., & Dujardin, A. (2021). *Secure attachment across the lifespan: The importance of early social bonding experiences*. In *Developmental Psychology*, 57(6), 1011-1021.
- 35) Zimmermann, P., Maier, M. A., Winter, M., & Grossmann, K. E. (2001). Attachment and adolescents' emotion regulation during a joint problem-solving task with a friend. *International Journal of Behavioral Development*, 25(4), 331-343

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e magistra/magistrice _____, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

Potpis

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: _____

Naslov rada: _____

Znanstveno područje i polje: _____

Vrsta rada: _____

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti* (NN br. 119/22)).

Split, _____

Potpis studenta/studentice: _____

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Nina Gradinski, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e magistra/magistrice ranog i predškolskog ^{odgoja} i ^{obrazovanja}, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 20.9.2024

Potpis Nina Gradinski

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Nina Gradinski

Naslov rada: Privrženost u ranoj i predškolskoj dobi

Znanstveno područje i polje: društvene znanosti i psihologija

Vrsta rada: završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
Katija Kalebić Jakupčević, doktor znanosti, docent

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Katija Kalebić Jakupčević, doktor znanosti, docent
Maja Ljubičić, doktor znanosti, redoviti profesor u trajnom izboru
Toni Maglica, doktor znanosti, docent

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane urednog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 20.9.2025

Potpis studenta/studentice: Nina Gradinski